

Forum za sodelovanje nanašajoč se
na trg dela

EXPRAK

AT.SI

Österreichisch-Slowenische ExpertInnenakademie
Avstrijsko-slovenska strokovna akademija

Posledice odprtja trga dela v obmejni regiji med Slovenijo in Avstrijo

L&R SOZIALFORSCHUNG

Lechner, Reiter und Riesenfelder Sozialforschung OEG

A-1060 Wien, Liniengasse 2A/1 TEL +43 (1) 595 40 40 - 0

KOLOFON

Avtor: To poročilo je pripravil L&R Sozialforschung

Lastnik medija:

L&R Sozialforschung, Liniengasse 2A, 1060 Wien

Vse pravice pridržane, Kopirajte – vključno s kopiranjem samo določenih izsekov
dovoljeno samo z navedbo vira

Dunaj, junij 2011

INHALT

1	Uvod	4
2	Struktura gospodarstva na slovensko-avstrijskem obmejnem območju	5
3	Struktura trga dela in brezposelnost	6
4	Pomanjkanje kvalificiranih delavcev kot čezmejni problem	7
5	Čezmejna poklicna dejavnost	8
6	Prihodnji razvoj	9
6.1	Zaostritev pomanjkanja kvalificirane delovne sile	9
6.2	Povišanje brezposelnosti v Sloveniji	10
6.3	Plačni dumping	10
6.4	Razvoj plač in kupne moči v slovenskem obmejnem prostoru	11
7	Odprtje trga dela: srednjeročne in dolgoročne koristi	12
8	Potreba po ukrepanju	12
9	Posledice v socialnih sistemih	15
10	Zmagovalci in poraženci	15
11	Sodelovanje v obmejni regiji na ravni politike trga dela	16
	PRILOGA	18

1 Uvod

Od 1. maja 2011 je avstrijski trg dela odprt. Posledic tega odprtja trga dela do sedaj ni bilo možno konkretno oceniti, tudi zaradi tega ne, ker napovedi deloma izhajajo iz različnih posledic. Lahko pa domnevamo, da so možnosti za podjetja in delavce povezane z različnimi izzivi za politiko trga dela in zavode za zaposlovanje.

Zaradi tega je bilo v okviru projekta EXPAK AT.SI pred odprtjem trga dela izvedenih 40 intervjujev s strokovnjaki iz področij povezanih z zavodi za zaposlovanje, organizacijami socialnih partnerjev in univerzami/raziskovalnimi ustanovami. Anketiranje se je nanašalo na obmejni prostor med Avstrijo in Slovenijo v širšem smislu; tj. v Avstriji zvezne dežele Koroška in Štajerska ter v Sloveniji severne regije in regija Ljubljana.

Skupaj s partnerji pri EXPAK AT.SI smo razvili vodilo za izvedbo intervjujev, ki pokriva sledeče vsebinske poudarke.

- sedanje stanje na trgu dela,
- pričakovani razvoj po odprtju trga dela v Avstriji in
- sodelovanje v obmejni regiji na področju politike trga dela.

Vodilo za intervjuje se nahaja v prilogi tega poročila.

Rezultati analize intervjujev so podrobno predstavljeni v naslednjih poglavjih, vendar je bil glavni poudarek znotraj analize na skupnih potrebah po intervencijah, da bi aktivnosti znotraj EXPAK AT.SI prilagodili tem potrebam.

Dovolite, da se na tem mestu zahvalimo vsem partnerjem pri intervjujih, da so nam dali vpogled v svoje znanje s pomočjo izvedenih intervjujev strokovnjakov!

2 Struktura gospodarstva na slovensko-avstrijskem obmejnem območju

Avstrijske obmejne regije s Slovenijo niso enotno strukturirane, ampak kažejo različne stopnje razvoja. Na avstrijskem Štajerskem se na meji nahajajo okrožja Leibnitz, Deutschlandsberg in Radkersburg ter so tako kot Gradec ciljna destinacija za slovenske dnevne migrante in sicer v obsegu, ki so ga vsi anketiranci ocenili kot zmernega in obvladljivega. Tako na avstrijskem Štajerskem kot na avstrijskem Koroškem se jasno občuti okrevanje gospodarstva in ekonomski kazalniki v osrednjih delih teh regij dosegajo ponovno raven iz časa pred gospodarsko krizo.

Obmejne regije to izboljšanje čutijo zelo raznoliko: če se izvedejo naložbe v infrastrukturo, potem tudi prihaja do naselitve industrijskih obratov. Tako trenutno na avstrijskem Koroškem gradijo veliko tovarno za proizvodnjo dodatkov za avtomobilsko industrijo, katere zaposleni bodo prihajali v približno enakem deležu iz Avstrije in Slovenije. Temu trendu sledijo tudi štajerska obmejna okrožja kot na primer okrožje Leibnitz. Vendar je zaradi tesne prepletenosti s središčnim mestom Gradec tukaj prisotno veliko odseljevanje, kar pomeni, da tudi na teh dinamičnih obmejnih območjih manjka kvalificirana delovna sila. Skupno je delež dnevnih migrantov, ki odhajajo drugam na delo, na avstrijsko-štajerski obmejni regiji med dvema tretjinama in tremi četrtinami delovno aktivnega prebivalstva.

To je pogojeno tudi s tem, ker je kljub deloma pozitivnemu razvoju prisotno pomanjkanje delovnih mest in zato še vedno ostaja potreba, da prebivalci iščejo zaposlitev izven domače regije. Načeloma ponudba za zaposlovanje v obmejnih regijah ni dovolj velika, da bi lahko zares kompenzirala pritisk zaradi dnevnih migracij izven regije. Tako na primer v okrožju Deutschlandsberg obstajajo proizvodni obrati (elektronika, elektrotehnika in avtomobilska industrija), vendar lahko ti obrati pokrivajo samo del ponudbe pri zaposlovanju.

Opazimo lahko močno odseljevanje tudi iz območij, kjer prevladujeta kmetijstvo in turizem in ni velikih aglomeracij. To ni pogojeno samo s primerljivo nizko ravno plač, ampak predvsem zato, ker mladi ne zmorejo financirati dnevnega potovanja na delo izven območja. To na primer pomeni, da se v okrožju Radkersburg relativira brezposelnost mladih, ker je število mladih, ki ostajajo, vedno manjše. Še posebno velik problem v tej zvezi je bilo dejstvo, da ni bilo možno zapolniti prostih delovnih mest predvsem v gostinstvu. To bi se lahko do določene mere spremenilo, ko več ne bo obveze po delovnem dovoljenju. Slovenski dnevni migranti v to območje so se do sedaj zaposlovali predvsem v kmetijstvu, vendar prihaja veliko pomagačev pri spravilu letine tudi iz drugih držav.

Enako so v obmejni regiji na avstrijskem Koroškem produktivnost v gospodarstvu in z njo tudi ponudba po zaposlitvi pod povprečjem v tej zvezni deželi. Regionalni strokovnjaki so torej za prihodnji razvoj še skeptični, še bolj ker se v turizmu zaznava stagniranje.

Gospodarstvo v slovenskih obmejnih območjih prav tako kaže mešano strukturo, kar pomeni, da obstajajo tako industrijske (železo in kovina, do pred kratkim tudi tekstil, elektro, gumarstvo) in dinamične urbane lokacije (Celje, Kranj, Maribor) kot tudi podeželska in slabo razvita območja. V delih slovenske obmejne regije prav tako obstaja dobro razvijajoč se turizem. Tukaj vsekakor najdemo podobnosti z avstrijsko stranjo, od meje do središč, vendar je na splošno slovenski storitveni sektor še daleč pod ravno na avstrijskem Štajerskem in Koroškem. Zaradi tega ima storitveni sektor v Sloveniji tudi bistveno nižje kapacitete, s katerimi bi bil sposoben ublažiti izgube zaposlitve v industriji.

V Sloveniji ima industrija še vedno nadpovprečno visok delež v gospodarstvu, ki je na ravni okoli 30% in več kot 10 odstotnih točk nad povprečjem EU-27. Te panoge so močno usmerjene v izvoz in jih je

mednarodna kriza močno prizadela ter se nahajajo sredi težkega procesa prestrukturiranja. Na drugi strani je slovenska gradbeniška dejavnost manj odvisna od tujih trgov, vendar je tukaj prišlo do negativnega učinka zaradi močnega upada domačega povpraševanja.

Težave v slovenski industriji na obmejnih območjih se na primer kažejo na Koroškem, ki je soseda avstrijski Koroški, kjer prevladujejo velika in srednja podjetja. Industrijski sektor je najpomembnejše gospodarsko področje z deležem, ki je bistveno nad slovenskim povprečjem. Zaradi tega je Koroška morala v zadnjih letih prenesti upad zaposlovanja za okoli 13%. Hkrati je padla tudi raven povprečne plače in regionalno razpoložljiv dohodek – oba se nahajata bistveno pod slovenskim povprečjem. Odseljavanje iz obmejnih regij v središča je trenutno za slovenske iskalce zaposlitve samo pogojno obetavna opcija, saj je tudi tukaj možno zaznati porast brezposelnosti. Sicer je kontingent prostih delovnih mest v osrednjih območjih bistveno višji, vendar kvalifikacije brezposelnih ljudi, ki prihajajo večinoma iz industrije, ne ustrezajo potrebam osrednje regije.

Do sedaj se slovensko gospodarstvo torej še ni moglo rešiti iz krize, saj niso bili izvedeni potrebni ukrepi prestrukturiranja. Slovenski strokovnjaki torej opozarjajo, da slovenski trg dela preveč obvladujejo velika podjetja z nizko produktivnostjo in na drugi strani velikim številom zaposlenih. Zaostritev problematike izhaja iz okoliščine, da so številna majhna podjetja odvisna od enega velikega podjetja, torej nimajo diverzificirane strukture strank.

To je vodilo še posebej v gradbeništvu do težavnega položaja. Medtem ko je bila ta panoga še pred petimi leti gonilna sila slovenskega gospodarstva, je sedaj zaradi neobstoječih državnih naročil, na primer avtocest, in padlega trga nepremičnin v izrazitem procesu krčenja svoje dejavnosti. S tem povezane težave pri plačevanju velikih podjetij pomenijo pravcato grožnjo obstoja manjšim partnerskim podjetjem, saj je pot preko sodišč predolga in ne obeta uspeha. Pogosto tukaj niso poravnani niti prispevki za socialno in zdravstveno zavarovanje zaposlenih.

Slovenski strokovnjaki vidijo ovire predvsem v nefleksibilni delovni zakonodaji in visokih stroških dela, kar onemogoča uspešno prestrukturiranje. S tem se namreč zmanjšuje pripravljenost za vlaganja in prihaja do vedno večje prekernosti delovnih razmerij ter do zaostrovanja delovne obremenjenosti v podjetjih. Pod takšnimi okvirnimi pogoji je težko možno nadoknaditi tehnološki zaostanek.

K temu se še pridruži okoliščina, da zgodovinsko mlad slovenski kapitalizem po mnenju strokovnjakov še ni razvil tradicije odgovornega in daljnovidnega vodenja podjetja. Po privatizaciji so vodstva izropala številna podjetja. In kljub dani orientaciji v izvoz so zapostavljali mednarodno pozicioniranje. V tej zvezi je bilo tudi pripomnjeno, da socialni dialog v slovenskem gospodarstvu še ni trdno ukoreninjen.

3 Struktura trga dela in brezposelnost

V teku okrevanja gospodarstva se je razbremenil tudi položaj na trgu dela tako na avstrijskem Štajerskem kot na Koroškem, kar se kaže na relativno močnem upadu brezposelnosti in povišanju števila prostih delovnih mest (tudi vajeniških mest). V določeni meri so od tega razvoja profitirala tudi obmejna območja, a na splošno so ta območja ostala problematična v številnih vidikih. Na avstrijskem Koroškem je brezposelnost v obmejnih območjih še vedno nad povprečjem in tudi struktura zaposlovanja ni optimalna: relativno visoko število zaposlitev za skrajšani delovnik ali za skrajšani obseg dela. Brezposelnost je še posebej izražena v nekaterih panogah. To velja na primer za gradbeništvo, kjer je bilo tako na avstrijskem Štajerskem in – kot že omenjeno – v Sloveniji v zadnjih letih odpuščenih veliko delavcev. Štajerski zaposleni v gradbeništvu so pogosto prisiljeni, da migrirajo na Dunaj ali celo v tujino.

Tudi na lokacijah dobaviteljev avtomobilski industriji (Köflach, Voitsberg) so zaznali izgube delovnih mest in zaprtja podjetij. Delavci iz obmejnih regij se torej na splošno nahajajo pred velikimi zahtevami po mobilnosti. Vendar obstajajo določene razlike med okrožji, tako je na primer v turističnih območjih zaposlitvena situacija bolj stabilna kot v regijah, kjer prevladuje industrija. Termalni turizem je bistveno prispeval k ublažitvi zaposlitvenih težav in je eno izmed področij, ki so zanimiva za dnevne migrante iz Slovenije. Tukaj govorimo o širitvi zaposlitve v sektorjih, ki imajo zelo različna plačila. Prav tako lahko zaznamo povišanja pri zaposlovanju žensk.

V nasprotju s tem v slovenski obmejni regiji zaradi težav v gospodarstvu ni veliko razlogov za optimizem: po informacijah strokovnjakov je na tem območju v drugi polovici leta 2010 bilo izgubljenih 3.500 delovnih mest, predvsem v tekstilni in kovinski industriji ter v gradbeništvu. S tem je tudi povezana prostorska segregacija, saj slovenske obmejne regije podobno kot avstrijske regije na drugi strani meje zaostajajo za osrednjo regijo okrog Ljubljane še bolj kot prej. Še posebej pereče se to odraža v povezavi z zaprtjem tekstilne tovarne, kjer je delovno mesto izgubilo okrog 2.300 zaposlenih. To je enako kot regionalna katastrofa in vodi tudi do trajnostnih sprememb pri ustvarjanju zaposlitvenih razmerij: ne samo na ravni količine, ker upada ponudba zaposlitev, ampak tudi na ravni kakovosti, ker so novo ustvarjena delovna mesta v Sloveniji vedno bolj povezana z omejitvami. Poleg tega je možno zaznati porast uporabe sposojenih delavcev. Gospodarski preobrat torej pomeni tudi preobrat v smeri prekerizacije slovenskega sistema zaposlovanja. Nadaljnji in s tem povezani vidik je poskus podjetij, da nadomestijo slovenske delavce s kandidati iz držav jugovzhodne Evrope, da bi tako zmanjšali pritisk na stroške.

Če upoštevamo ta razvoj, je strukturna brezposelnost v Sloveniji bistveno višja kot v Avstriji, kar pomeni, da iskalci zaposlitve sicer pogosto imajo strokovne kvalifikacije, a so te pridobili v industrijah, ki so v zatonu, in več ne ustrezajo aktualnim potrebam po zaposlovanju. Medtem kot mladi, starejši in nekvalificirani ljudje spadajo med rizične skupine v celotni obmejni regiji, je v Sloveniji tudi vedno več ljudi srednje starostne skupine in na skoraj vseh stopnjah izobrazbe ogroženih zaradi brezposelnosti. Težji kot v Avstriji je v Sloveniji tudi položaj žensk (izguba zaposlitve v tekstilni industriji) in oseb s posebnimi potrebami (na primer invalidnost ali zdravstvene težave), saj ti ljudje vedno težje najdejo službo. To med drugim velja tudi za sociologe, za katere slovenski trg dela očitno ne ponuja skoraj nobenih zaposlitvenih možnosti.

4 Pomanjkanje kvalificiranih delavcev kot čezmejni problem

Četudi gospodarstvo v tistih zveznih deželah Avstrije, ki mejijo na Slovenijo še ni doseglo ravni pred krizo in obstaja zaostanek v razvoju še posebej v obmejnem prostoru, je en problem še vedno ostal: pereče pomanjkanje kvalificiranih delavcev v številnih panogah. Ta fenomen je skupen v avstrijski in slovenski obmejni regiji¹. Vse obmejne regije imajo še en skupni problem: odseljevanje visoko kvalificiranih ljudi, ki imajo možnost zaposlitve glede na izobrazbo predvsem v središčnih regijah.

Slovenijo to prizadene še bolj kot Avstrijo, saj je v zadnjih letih prišlo še do odseljevanja kvalificiranih delavcev v Avstrijo, ki ga ni bilo mogoče na noben način nadomestiti. Ker se tudi tukaj pogosto sploh več ne izobražuje vajencev, lahko kot čezmejni fenomen štejemo tudi dejstvo, da številna podjetja sicer potrebujejo kvalificirane delavce, vendar jih sama več ne izobražujejo.

¹ Zato je znotraj čezmejnega sodelovanja nanašajoč se na trg dela med Slovenijo in Avstrijo (EXPAK AT.SI) večletni delovni paket posvečen temi potreb po kvalificirani delovni sili.

Kar zadeva potrebo po visoko kvalificiranih poklicih opazimo pomanjkanje kvalificiranih delavcev predvsem v štajerskih in koroških središčih, saj so tukaj koncentrirana podjetja z visoko tehnologijo. V avtomobilski industriji na primer načrtno vabijo kleparje in ličarje iz Slovenije. V skladu s tem strokovnjaki pričakujejo, da bo srednjeročno prišlo do premika delovne sile v Avstrijo bolj verjetno v teh panogah. Na avstrijskem Koroškem je možno izrazito opaziti pomanjkanje na področju elektronike. Zaradi upada industrije v obmejnih regijah za te poklice skoraj ni več povpraševanja. Tukaj pestijo deficitarni poklici predvsem področje gostinstva.

Dnevno migriranje iz obrobni lokacij v osrednjo Slovenijo je – kot že omenjeno – upoštevajoč splošne rasti brezposelnosti vedno manj obetajoče. Kljub temu so številna prosta delovna mesta na Zavodu za zaposlovanje Ljubljana zavedena iz panog, ki jih je kriza močno prizadela kot je gradbeništvo in industrija. To bi lahko bil znak, da so se ti kvalificirani delavci v preteklosti odselili v Avstrijo in sedaj manjkajo pri obnovi teh gospodarskih panog. V osrednji Sloveniji se tudi vedno bolj več povpraševanje v slovenski storitveni panogi (prodaja, varnost).

5 Čezmejna poklicna dejavnost

V celotni avstrijsko-slovenski obmejni regiji spada dnevno migriranje med krajem bivanja in delovnim mestom k vsakdanu zaposlenih: ne samo čezmejno, ampak predvsem tudi v obeh avstrijskih zveznih deželah na meji s Slovenijo. Ta proces spremlja odseljevanje obmejnih prostorov, kajti vedno več zaposlenih se več ne želi obremenjevati z dnevnim potovanjem in se zato naselijo v bližini svojega delovnega mesta.

Strokovnjaki ocenjujejo, da je število dnevnih migrantov iz Slovenije v obmejna območja in središča avstrijske Štajerske in Koroške – kot že rečeno – zmerno in vsekakor sprejemljivo. Ocene govorijo o praviloma 4.000 do 6.000 uradnih dnevnih in tedenskih migrantih in o približno enakem številu oseb, ki se občasno ali redno peljejo na delo na črno preko meje. V nasprotju s tem Institut Empirica v svojih grobih ocenah izhaja iz števila okoli 13.000 uradnih dnevnih migrantov iz Slovenije v Avstrijo.² Slovenske regije, iz katerih prihaja večina teh dnevnih migrantov, so regije Pomurje, Podravje v smeri avstrijske Štajerske, predvsem Gradec, ter iz Koroške v smeri avstrijske Koroške. Dnevne migracije na avstrijsko Koroške so še dodatno otežene zaradi geografske lege in manjkajoče infrastrukture, kar pa ne drži za območje mesta Gradec.

Še posebej v segmentu nizko-kvalificiranih zaposlenih so ta čezmejna poklicna bivanja pogosto časovno omejena: pomožna dela v vinogradništvu in druga dela ob spravilu letine v kmetijstvu. Trajna delovna mesta najdejo višje kvalificirani delavci, na primer v negi bolnih in starejših, in pa tudi v industriji. Intenzivnejše premike po navedbah avstrijskega zavoda za zaposlovanje AMS beležijo v gostinstvu in izobraževanju (učitelji, vzgojiteljice v vrtcih). Ciljne destinacije slovenskih dnevnih migrantov so regionalno različno razdeljene. Medtem kot so tako na avstrijskem Koroškem kot na Štajerskem središča zelo privlačna zaradi široke ponudbe delovnih mest, to za obmejni prostor velja samo pogojno: za spodnjo avstrijsko Koroško je bilo na primer zabeleženo, da na tem območju skoraj ni zaposlenih slovenskih dnevnih migrantov – predvsem tudi zaradi slabo privlačnih možnosti zaslužka.

Nekateri strokovnjaki pričakujejo za naslednja leta celo povečano odseljevanje nazaj v Slovenijo, saj z okrevaljem po gospodarski krizi tudi v domovini nastajajo nove možnosti zaposlitve in bi se torej čas in

² Prim. NERB, Gernot et al., Scientific Report on the Mobility of Cross-Border-Workers within the EU-27/EEA/EFTA Countries, Munich/Sopron 2009

finančni stroški za dnevno migriranje manj izplačali. Vendar analize slovenskega gospodarstva kažejo, da bi se to vračanje nazaj lahko začelo šele srednjeročno.

Četudi bo čezmejna zaposlitev v prihodnosti zaradi ukinitve obveze po delovnih dovoljenjih bistveno lažja, niti avstrijski niti slovenski strokovnjaki za trg dela ne napovedujejo bistvene rasti migracijskih tokov (dnevni ali drugih). Če bi prišlo do dodatnih aktivnosti, se bodo ti kot do sedaj bolj koncentrirali na središča, z izjemo gostinstva. Določeno vlogo v tej zvezi igra tudi dejstvo, da se mladi, dobro izobraženi Slovenci tako ali tako več ne orientirajo na obmejnem prostoru, niti ne več na Avstriji, ampak okrepljeno po drugih evropskih državah.

Čeprav se obseg pojava ne bo bistveno spremenil, strokovnjaki predvidevajo nove poudarke znotraj skupin, ki so udeležene pri dnevni migraciji. To lahko sproži tudi določene procese izrivanja. Tako je bila na primer izražena bojazen, da bi se lahko okrepili migracijski tokovi iz drugih držav. Lahko bi tudi nastopil primer, da bi v omejenem obsegu prišlo do izrivanja slabše izobraženih Avstrijcev zaradi bolje kvalificiranih Slovencev.

Na drugi strani ponovno so migracijska gibanja iz Avstrije v Slovenijo še vedno marginalna. Tukaj govorimo o osebah, ki so pri avstrijskih podjetjih, na primer, zaposlena v finančnem sektorju. Te osebe so večinoma tedenski migranti, medtem ko avstrijski zaposleni v slovenskih proizvodnih obratih intenzivneje dnevno migrirajo preko meje do svoje službe. Nizka stopnja dnevni migracij v smeri Slovenije se tudi v bližnji prihodnosti ne bo močno spremenila. O čezmejnem zaposlovanju se trenutno še razmišlja kot o enostranskem gibanju iz Slovenije v Avstrijo. Ukinitve takšne enodimenzionalne zaznave bi zahtevala močnejše napore pri informiranju, da bi tako jasno predstavili, da je slovenski trg dela srednje- in dolgoročno lahko zanimiv tudi za avstrijske iskalce zaposlitve in se bo dolgoročno tudi izravnala razlika v plačah.

6 Prihodnji razvoj

V pogovorih s strokovnjaki je bil predvsem omenjen razvoj, kot je tukaj orisan. Ta razvoj je implicitno tudi pomemben za čezmejno poklicno dejavnost.

6.1 Zaostritev pomanjkanja kvalificirane delovne sile

Skoraj vsi anketirani so menili, da se bo pomanjkanje kvalificiranih delavcev srednjeročno celo nekoliko zaostri, tudi zaradi demografskega razvoja: starejši kvalificirani delavci se bodo upokojili in jih ne bo možno nadomestiti z mladimi. Pomanjkanje kvalificiranih delavcev bo v prihodnosti predvsem pestilo tiste panoge, ki že sedaj ne morejo pokrivati svojih potreb: elektronika, visoka tehnologija, in pa gostinstvo ter turizem (kljub ukinitvi obveze po delovnem dovoljenju). To bo vodilo do bolečih deficitov še posebej na obmejnem območju, saj se bo tukaj zaradi odseljevanja še močnejše zmanjšal potencial za ustvarjanje dohodka.

V tej zvezi sta bila še posebej poudarjena vedno manjša pripravljenost avstrijskih podjetij za vajeniško izobraževanje in pomanjkanje interesa mladih za takšno izobraževanje. Tukaj obstaja načelni problem – prisoten tudi na vseavstrijski ravni, ki ga ne moremo rešiti samo z boljšim pokrivanjem (matching) ponudbe in povpraševanja: četudi povpraševanje po vajeniških mestih še vedno močno presega ponudbo, po informacijah avstrijskega zavoda za zaposlovanje AMS okoli ene petine vajeniških mest ni mogoče zapolniti, ker ni na voljo ustrezno motiviranih ali sposobnih mladih. Do tega nesorazmerja

prihaja tudi zaradi tega, ker se ponudba vajeniških mest močno koncentrira na običajne poklice, ki za mlade več niso privlačni. Tako na primer mladi vedno manj posegajo po možnostih v gostinstvu.

Zaostritev pri pomanjkanju kvalificiranih delavcev pričakujejo tudi v Sloveniji, in sicer predvsem v tehničnih in zdravstvenih poklicih ter v gostinstvu in turizmu na splošno. V Avstriji je predvsem gostinstvo do sedaj imelo ovire pri zaposlovanju tujih kvalificiranih delavcev zaradi delovnih dovoljenj. Slovenski strokovnjaki za trg dela izhajajo iz dejstva, da bo tukaj prišlo do določenih premikov preko meje, predvsem tudi zato, ker v avstrijski obmejni regiji še obstaja dokazana potreba po kvalificiranih delavcih v turizmu. Ciljne panoge dnevnih migrantov bodo poleg gostinstva še kovinska industrija, gradbeništvo, elektro in zdravstvo.

6.2 Povišanje brezposelnosti v Sloveniji

Po mnenju anketirancev imajo številna slovenska podjetja presežek pri številu zaposlenih, ki se bo v teku nadaljnega prestrukturiranja še zmanjševal. Izhajajo iz tega, da se gospodarski položaj za enkrat še ne bo izboljšal ter bo tudi v bližnji prihodnosti prihajalo do zaprtij podjetij in velikih odpuščanj. To bi lahko še nadalje zaostrilo položaj oseb, ki so že sedaj ogrožene zaradi brezposelnosti: ženske, nekvalificirane osebe, starejši, začetniki, in pa tudi absolventi iz univerz.

V tem položaju se je močno uveljavilo, da se sedaj sklepajo samo pogodbe o zaposlitvi za določen čas. Kratkoročno ta razvoj pomeni, da ne bo zrastle samo brezposelnost, ampak lahko zaposleni računajo samo na negotova delovna razmerja in bodo tako izpostavljeni okrepljenemu pritisku na mobilnost. Vendar številni slovenski delavci niso pripravljeni na to, da bi morali biti mobilni zaradi pogostih menjav delovnega mesta. Pomanjkanje tradicije pri mobilnosti je tudi eden izmed razlogov, zaradi katerega slovenski strokovnjaki izhajajo iz tega, da bo porast čezmejne poklicne dejavnosti na splošno ostala zmerna.

Težava pri tem je tudi, da bo prestrukturiranje obsegalo predvsem delovno intenzivne panoge, od koder že danes prihaja večina brezposelnih in da za ta poklicna znanja v tem primeru več ne bo povpraševanja na trgih dela. Slovenska politika trga dela se tukaj nahaja pred težavo, da bo morala z okrnjenim proračunom prekvalificirati veliko število napačno kvalificiranih iskalcev zaposlitve, preden bodo sploh lahko pomislili na njihovo zaposlovanje. Ti delavci za čezmejno delo skoraj ne pridejo v poštev, saj tudi v Avstriji ni povpraševanja po njihovih kompetencah.

Prav tako se bo še bolj zaostrila prekomerna ponudba sociologov v Sloveniji. Da bi se pa ta skupina okrepljeno orientirala na delovna mesta v obmejnem prostoru, je dvomljivo.

6.3 Plačni dumping

Kar zadeva prihodnji razvoj, nekateri strokovnjaki – še posebej iz vrst predstavništev delavcev – izražajo bojazen, da bi avstrijska podjetja izkoristila popolno sprostitev trga dela za to, da optimizirajo stroške dela. Preden bi začeli delovati predvideni zakonski ukrepi in okrepljeni nadzor, bi to lahko postal problem, vsaj v prehodnem obdobju. Vendar se tukaj tudi navaja, da bi to predvsem veljalo za nizko kvalificirane delavce, kajti za dobro izobražene slovenske kvalificirane ljudi so dumping-plače samo pogojno zanimive, saj dnevno migriranje tudi pomeni časovno obremenitev in povzroča dodatne stroške.

Zgolj na področju nizkih plač nekateri anketiranci še vidijo možnost, da bi odprtje trga dela povečalo konkurenčni pritisk ne samo na avstrijske, ampak tudi na slovenske delavce, ki že dalj časa delajo v

Avstriji, na primer zaradi tega, ker bi mlajše osebe nadomestile starejše. Tukaj govorimo torej o segmentih trga dela, kjer kvalifikacija ni v ospredju, torej o priučenih delavcih, vendar se deloma zahteva velika časovna fleksibilnost. Lahko bi se pa tudi zgodilo, da bi že zaposleni, vendar nekvalificirani slovenski delavci poskušali zamenjati delovno mesto in pridobiti boljšo službo.

Težavo vidijo tudi pri slovenskih podjetjih, ki ponujajo svoje delo v Avstriji. Ta podjetja so sicer v skladu z evropsko zakonodajo primorana plačati v skladu z avstrijsko kolektivno pogodbo, kar pa lahko avstrijski organi zelo težko preverijo, saj izplačilo plač poteka v Sloveniji. To je pomembno tudi zaradi še ene okoliščine, kjer bi slovenska podjetja v Avstriji morebiti okrepljeno uporabljala delovno silo iz tretjih držav (Srbija, Albanija, Črna Gora) in bi na ta način poskušala ohraniti nizke plače. To bi lahko vplivalo na sivo ekonomijo v avstrijskem obmejnem prostoru, saj bi se raven cen do določene mere temu prilagodila.

Strokovnjaki iz področja zavodov za zaposlovanje zato opozarjajo na potrebo po natančnem spremljanju tega razvoja in pozivajo k odločnim protiukrepom zoper takšne oblike plačnega dumpinga ali poslabšanja delovnih pogojev. To velja v enaki meri za tuja podjetja, ki bi želela postati aktivna na avstrijskem trgu in bi v tem primeru morala upoštevati avstrijsko delovno pravo. Vendar je tudi bilo opozorjeno, da se bodo možnosti zlorab v tem obsegu zmanjšale, v kolikor se bodo izobrazba, raven plač in stroškovne strukture v podjetjih v Avstriji in Sloveniji prilagodile druga drugimi.

Strokovnjaki ne pričakujejo toliko povišanega pritiska na trg dela, ampak bolj zaostritev konkurence v tistih gospodarskih dejavnostih, ki jih že sedaj pesti visoka stopnja brezposelnosti, kot to na primer velja za gradbeništvo. Tudi bi se lahko zgodilo, da bi Avstrijci vedno več uporabljali storitve v Sloveniji (primer avtomobilski servisi), vendar se zaradi vinjete te ponudbe podražijo, kar se na primer kaže v upadu števila dnevniških migrantov, na primer v Maribor. Torej bodo tudi tukaj posledice zmerne.

6.4 Razvoj plač in kupne moči v slovenskem obmejnem prostoru

Po mnenju slovenskih strokovnjakov so posledice odseljavanja kvalificiranih delavcev na plačno strukturo in kupno moč v obmejnih regijah tema, ki zasluži posebno pozornost.

- Zaradi slabega stanja slovenskega gospodarstva podjetja ne bodo mogla preprečevati odseljavanja kvalificiranih delavcev z mikro-ekonomskimi ukrepi, saj s krizo obremenjeno slovensko gospodarstvo ni sposobno vezati te skupine zaposlenih s finančnimi spodbudami na podjetja. Po mnenju strokovnjakov si bo turizem najhitreje opomogel in bo tako postal tudi močnejša konkurenca za avstrijski obmejni prostor. Tukaj bi morali v smislu nadaljnjega vključevanja spodbujati skupno gospodarsko korist v tej panogi in sicer s razvojem čezmejnih ponudb.
- Povišanje ponujenih plačil se v najboljšem primeru pričakuje šele srednjeročno in to v tistih delih gospodarstva, kjer je pomanjkanje kvalificiranih delavcev še posebej pereče. Vendar bo v teh panogah močno zrasel pritisk v smeri prestrukturiranja.
- Prav tako srednje in dolgoročno se bodo težave na trgu dela začele odražati tudi na odločitve mladih o njihovi odločitvi o izobraževanju in poklicu.

Po predvidevanjih anketirancev želijo dnevni migranti še naprej bivati v Sloveniji, kar bi lahko tudi oživel regionalno kupno moč. In ker bodo sedaj zaradi svojih ugodnejših cen tudi manjša slovenska podjetja konkurenčna v Avstriji, se bodo davčni prihodki tudi povišali. Zaradi pričakovane rasti kupne moči v Sloveniji v prihodnosti bi obmejna regija lahko postala zanimiva kot tržišče za avstrijska podjetja. Zaradi tega pričakujejo tudi določeno ožvitev slovenskega gospodarstva.

Na daljši rok bi se prednost, ki jo sedaj imajo slovenska podjetja v Avstriji, do določene mere relativirala in bi tudi na tej ravni nastal skupni regionalni trg.

7 Odprtje trga dela: srednjeročne in dolgoročne koristi

Načeloma obstaja široko strinjanje, da bodo posledice odprtja trga dela srednje in dolgoročno bolj pozitivne in da velja aktivno izkoristiti vse možnosti, ki jih prinaša integracija. Tukaj več ne govorimo o bilateralni konkurenci, ampak o tem, da celotna obmejna regija prepozna svoje prednosti, jih okrepi in razširi ter izkoristi za lastno pozicioniranje v evropskem in mednarodnem kontekstu. Postati bi morala en ponudnik in karseda odstraniti ovire kot so jezikovne prepreke in manjkajoče usklajevanje na področju poklicnega izobraževanja. Kljub temu, da slovenski strokovnjaki kratkoročno pričakujejo zaostritev nesorazmerij, tudi po njihovem mnenju ne moremo mimo gospodarske in družbene integracije.

Iz tega vidika se mora čezmejno sodelovanje okrepiti v smislu vseregionalnega zraščanja. Na področju trga dela so dosedanja sodelovanja tudi ustvarila strukturne možnosti, da se slovenski in avstrijski organi na trgu dela lahko kontinuirano izmenjavajo, ko to situacija zahtevala. „Preprosto se več ne bomo mogli pretvarjali, da so trgi dela zaprti.“ Z vsemi temi aktivnostmi je tudi povezano upanje, da se bo razvilo več medsebojnega zaupanja, da bodo zgodovinske ločnice izginile in bo rastla zavest o povezovanju.

Da bi te procese bolj jasno predstavili, moramo ustvariti več razumevanja, da so regionalne lokacije izpostavljene kompleksnim mednarodnim vplivom in lahko njihov razvoj spodbujamo samo s ciljno usmerjeno kooperacijo. V tem smislu bi prav tako prišlo do medsebojne krepitve gospodarske moči in do tistega prenosa znanja, ki je potreben za pozicioniranje celovite regije.

Dolgoročno bo odprtje trgov dela in vedno večja integracija po mnenju skoraj vseh strokovnjakov prinesla izravnano ravni plač, bolj fleksibilno povezavo izobraževalnih sistemov in potreb po zaposlovanju.

8 Potreba po ukrepanju

Zaradi zelo večplastnih težav v gospodarstvu, na trgu dela in v izobraževanju so po mnenju anketirancev vse relevantne ustanove pred velikimi izzivi ne samo znotraj svojih pristojnosti, ampak tudi preko tega. Potrebno bi bilo institucionalizirati koncentrirano sodelovanje socialnih partnerjev z zavodom za zaposlovanje ter z regionalnimi in državnimi ustanovami ter univerzami, raziskovalnimi in izobraževalnimi ustanovami. To bi moralo potekati na obeh straneh meje kot tudi čezmejno. Na osnovi pridobljenih informacij bi naj pri tem sodelovanju razvili strategije in implementacijske načrte za obvladovanje najpomembnejših težav (pomanjkanje kvalificiranih delavcev, priznavanje poklicnih profilov, brezposelnost mladih, oživitve obmejnih prostorov).

Priporočila avstrijskih strokovnjakov v zvezi z nujno potrebnimi aktivnostmi, s katerimi moramo reagirati na sedanje in pričakovane težave na trgu dela – morebiti tudi kot posledica odprtja trga dela, obravnavajo ugotovljena področja, kjer obstajajo problemi:

- Stalne informacije o razvoju v obmejnem in na nacionalnih trgih dela: čeprav se ne pričakuje velikih sprememb v zvezi z migracijskimi tokovi (dnevni in drugi migranti) med Slovenijo in Avstrijo, se bo čezmejna integracija na številnih ravneh intenzivirala. Anketirani strokovnjaki zaradi tega poudarjajo potrebo po sistematičnih medsebojnih informacijah o gospodarskih obmejnih prostorih, ki so hkrati tudi trgi dela; na primer informacije o ponudbi in povpraševanju po delovni sili.
- V tej zvezi imamo priporočilo, da bi močneje posegli v razvoj ponudbe in povpraševanja in razvili instrumente čezmejnega in med zavodi za zaposlovanje usklajenega posredovanja delavcev. Neovirana čezmejna poklicna dejavnost je povezana s specifičnimi pričakovanji iskalcev zaposlitve do zavodov za zaposlovanje in bo zahtevala poglobljeno sodelovanje na mikro-regionalni ravni, ki zahteva tudi določene pogoje vezane na uporabo podatkov. Hkrati bo potrebno opazovati pričakovano širitev čezmejnega posojanja delavcev s svojimi metodami, postopki in posledicami.
- Iz vidika podjetij je prednostno potrebno spodbuditi priznavanje poklicnih izobrazb oz. sistematično pripravili informacije o strokovnih vsebinah poklicnih izobraževanj.
- Poleg teh informacijskih ukrepov strokovnjaki menijo, da mora tudi aktivna politika zaposlovanja tukaj prevzeti določene obveze: zaradi obstoječega in tudi prihodnjega pomanjkanja kvalificiranih delavcev, bi veljalo, da bi izven podjetij izobrazili glede na potrebe in bi na splošno izboljšali ponudbe pri kvalifikacijah.
- Vendar to ne drži samo iz vidika oskrbe gospodarstva s kvalificiranimi delavci, ampak tudi pri ohranjanju možnosti na trgu dela za zapostavljene skupine. Še posebej strokovnjaki avstrijskega zavoda za zaposlovanje – AMS opozarjajo, da je dolgotrajna brezposelnost povezana z nevarnostjo trajne izločitve iz trga dela ter da je aktivna politika trga dela tukaj pred velikim izzivom. To velja že za številne mlade, ki so zaključili izobraževanje, saj ti vedno bolj razpolagajo s vedno manj kompetencami za uspešni vstop v poklic.
- K preprečevanju še posebej spadajo tudi okrepljena prizadevanja na področju jezikovnih znanj. Zaradi predvidenega izenačenja gospodarske moči Avstrije in Slovenije v prihodnosti se bo negativno odražalo, da večina ljudi na avstrijskem Štajerskem in Koroškem komaj obvlada slovenščino in torej ne bodo mogli koristiti možnosti zraščanja gospodarstva in trgov dela.
- Na področju poklicne orientacije bi torej morali poskrbeti za to, da bi ta nastopila bistveno prej kot sedaj in bi bolj ciljno usmerjeno opozorila na deficitarne poklice. Tukaj bi ponovno bilo potrebno tesnejše sodelovanje s šolami, da bi tako preprečili brezposelnost mladih, ki ostaja problem na obmejnem območju avstrijske Koroške in Štajerske.
- Prav tako je potrebno razmisliti, da so možnosti politike trga dela omejene. Oživitev obmejnih regij je navzkrižna tema, ki zadeva tako izobraževalno, regionalno kot tudi socialno politiko. Tukaj gre za osnovne strukturne spremembe. Na ravni regionalne politike bodo potrebni okrepljeni ukrepi za oživitev obmejnih prostorov, na primer naselitve podjetij, vendar pa tudi subvencije za srednja in majhna podjetja, da bi zavrli težnje po odseljivanju in bi ustvarili zaposlitvene možnosti za kvalificirane mlade ljudi. To velja tudi za ponudbe varstva otrok.
- Da bi nadaljnjo integracijo trgov dela lahko zasnovali s čim manj trenji, je potrebno iz vidika avstrijskih in slovenskih sindikatov in pa tudi iz vidika številnih drugih anketirancev poskrbeti za okrepljeni nadzor nad upoštevanjem delovne in socialne zakonodaje. To velja še posebej za prijavo in odjavo zaposlenih ali pri plačilu zakonsko predpisanih dodatkov za nadure. Po odprtju trga dela je potrebno več pozornosti posvetiti ravno nezakonitemu zaposlovanju. Zaradi ukinitve delovnih dovoljenj je namreč še lažje možno legalizirati delo na črno.

Predlogi slovenskih strokovnjakov se v nasprotju z njihovimi avstrijskimi kolegi koncentrirajo bistveno bolj na ukrepe za spodbujanje strukture kot na primer subvencioniranje naložb in novih tehnologij. V tej zvezi so še bili imenovani: izgradnja javne infrastrukture, okrepljena internacionalizacija slovenskega

gospodarstva ter izboljšano povezovanje gospodarstva in raziskav. V ožjem kontekstu politike trga dela je relevantno sledeče:

- Podobno kot na avstrijski strani igrajo za slovenske strokovnjake pomembno vlogo vprašanja informiranja. Deloma se pričakovanja pokrivajo, vendar se tukaj še pridružujejo vidiki informacij, katerih potreba izhaja iz čezmejne poklicne dejavnosti Slovencev v Avstriji in ki jih je možno povzeti z željo, da bi prejeli več informacij o okvirnih pogojih, ki so potrebni za zaposlovanje Slovencev v Avstriji. Že sedaj se številni brezposelni oglasijo na zavodu za zaposlovanje, da bi se informirali o pogojih bivanja ter o možnostih iskanja zaposlitve. Vendar se bodo tudi avstrijska podjetja – tako se vsaj predvideva – v prihodnosti okrepljeno zanimala za delovno silo pri slovenskem zavodu za zaposlovanje. Iz vidika slovenskega zavoda bi torej bilo nujno potrebno ustvariti informacijska mesta za skupine interesentov, pripraviti brošure in uvesti možnosti podpore tudi preko interneta.
- Tudi področje izobraževanja / nadaljnega usposabljanja je med slovenskimi strokovnjaki visoko na seznamu prednostnih nalog, vendar z nekoliko bolj kritičnim osnovnim pogledom na strukturo, kot pa je to bilo moč zaznati pri avstrijskih kolegih. V tej zvezi se posebej poudarja, da bi ravno zaradi težav z napačno kvalifikacijo številnih iskalcev zaposlitve, ki je pogojena z gospodarsko strukturno krizo, bilo potrebno kvalifikacijske ukrepe znotraj aktivne politike trga dela bolje prikrojiti potrebam na trgu dela. Tudi količino bi se morali odzvati na veliko potrebo po prekvalifikacijah in bi morali razširiti ustrezne programe.
- Širitev aktivne politike trga dela je iz vidika slovenskih strokovnjakov potrebna tudi na še eni ravni: za zapostavljene skupine na trgu dela bi morali razviti ponudbo v smislu sekundarnega trga dela in ustvariti zaposlitvene možnosti na neprofitnem in javnem področju. Tudi ustanavljanje socialnih podjetij, kot je primer socialno-gospodarskih podjetij v Avstriji, je bilo imenovano v tej zvezi.
- Na področju subvencioniranja trga dela bi morali okrepljeno ponujati finančne podpore za podjetja, ki ustvarjajo nova, visoko-kakovostna delovna mesta. Tudi pripravljenost podjetij, da svoje zaposlene pošilja na nadaljnja usposabljanja, bi morali ustrezno finančno nagraditi.
- In ker se številne težave na trgu dela podobno izražajo tako v Sloveniji kot v Avstriji – pomanjkanje kvalificiranih delavcev, zapostavljene skupine, strukturne težave – bi morali še naprej intenzivno delati na čezmejnem zasnovanju aktivne politike zaposlovanja.

9 Posledice v socialnih sistemih

Večina strokovnjakov nima konkretnih predstav o posledicah odprtja trga dela na socialne sisteme. Tukaj velja razviti čim bolj sistematičen monitoring, da bi lahko kontinuirano dokumentirali spremembe in nastale potrebe po ukrepanju na socialnem področju tako v Avstriji kot v Sloveniji. Tako bi lahko ustvarili pogoje za časa primerni politični in zakonodajni odziv.

Gotovo je namreč, da slovenski dnevni migranti, ki nimajo prijavljenega bivališča v Avstriji, sicer tukaj plačujejo zavarovanje za primer brezposelnosti, vendar se bodo ob izgubi zaposlitve prijavili v Sloveniji in bodo tam tudi prejeli nadomestilo za čas brezposelnosti. Transferji so v primerjavi z Avstrijo nižji in se izplačujejo tudi za krajše obdobje. V prihodnosti bi se torej lahko zgodilo, da bi Slovenci, ki že delajo v Avstriji, v večjem številu tudi tukaj prijavljali svoja bivališča. Nadaljnje zapostavljanje slovenskih zaposlenih v Avstriji obstaja v tem, da so v Sloveniji primorani doplačevati dohodnino. Pri zaposlenih, ki imajo v Avstriji nizke plače, se nekateri strokovnjaki bojijo, da Slovenci, ki prihajajo kot dnevni migranti, niso zavarovani oz. prijavljeni in s tem se ne odvajajo prispevki za socialno zavarovanje.

Nekateri slovenski strokovnjaki se nadejajo razbremenitve socialnih sistemov, če bodo brezposelni okrepljeno poskušali poiskati zaposlitev v Avstriji. Vendar je mnenje večine, da bi večina dnevnih migrantov obdržala bivališče v Sloveniji in torej ni pričakovati velikih sprememb v socialnih sistemih.

10 Zmagovalci in poraženci

Na avstrijskem obmejnem območju bodo profitirale tiste gospodarske panoge za katere je do sedaj bilo težko dobiti delovna dovoljenja za slovenske kvalificirane delavce. K tem spadajo po mnenju anketirancev predvsem gostinstvo in kovinska panoga. Vendar so tudi turizem, gradbeništvo, zdravstvo, nega na domu in kmetijstvo panoge, ki so omenjene kot panoge, ki bodo v Avstriji imele koristi zaradi odprtja trga dela.

Odprtje trga dela ima tudi za avstrijski zavod za zaposlovanje neposredno prednost, saj se bo delovni obseg znotraj agend za zaposlovanje tujcev bistveno zmanjšal in se bo torej možno bolj intenzivno posvetiti osrednjim nalogah znotraj politike trga dela.

Slovenski strokovnjaki vidijo v naslednjem obdobju predvsem dodatne težave v podjetjih, ki so že sedaj v stiski: slovenski delodajalci, ki že sedaj ponujajo podpovprečne plače, bodo sedaj še bolj pod pritiskom in bodo na primer v gostinstvu imeli veliko težav dobiti primerno kvalificirane delavce oz. jih ne bodo mogli obdržati preko daljšega obdobja. Domneva se, da bodo kvalificirani delavci iz tistih panog, ki so sedaj v Avstriji dostopne brez dovoljenj, sedaj ravnali bolj fleksibilno in bodo slovenska podjetja zaradi tega ne samo načeloma izpostavljena pomanjkanju delavcev, ampak bodo morala računati tudi z višjo stopnjo fluktuacije. To se predvideva najprej za gostinstvo in nato za trgovino.

Temu nasprotuje dejstvo, da bodo slovenska podjetja, še posebej v gradbeništvu, ki so zaradi nižjih cen bolj konkurenčna v Avstriji, razvila večjo fleksibilnost in bodo okrepljeno aktivna na obmejnem območju v Avstriji. To bi na primer bila priložnost za manjša podjetja, da se rešijo odvisnosti od velikih podjetij in s tem pripomorejo tudi k stabilizaciji slovenskega gradbeništva. V tej zvezi bi se tudi lahko okrepljeno zgodilo, da bi slovenska podjetja ustanovila podružnice v Avstriji.

11 Sodelovanje v obmejni regiji na ravni politike trga dela

Čezmejno sodelovanje na slovensko-avstrijskem obmejnem prostoru vsi anketiranci ocenjujejo kot uspešno. Navedbe o sistemskem čezmejnem sodelovanju so vezane tudi na ustanovo, od koder prihaja anketiranec: tako s strani avstrijskega zavoda za zaposlovanje na primer imenujejo slovensko-avstrijsko ekspertno akademijo, program EURES ter projekt Good NEWS.

Za zavod so zelo dragoceni stiki, ki so se razvili znotraj avstrijsko-slovenske ekspertne akademije, znanje povezano z institucionalnimi in programski strukturami, poudarki znotraj politike trga dela in to ravno za čas po odprtju trga dela. Tako bodo namreč lahko obvladovali pričakovano dinamiko integracije na trgih dela. Na tej osnovi je možno zasnovati in implementirati strukturirano ponudbo za čezmejno iskanje dela in baze podatkov. Poleg tega bo dobra mreža znotraj ekspertne akademije pripomogla pri obvladovanju priznavanja poklicnih izobrazb. Vzpostavitev tega programa je zahtevala veliko naporov, kar se opazi tudi zaradi tega, ker so podobna prizadevanja kot na primer EURES-partnerstvo spodletela in tudi sodelovanje znotraj EURES-a le počasi dobiva več zagona (slovenska stran meni, da je obseg čezmejnega posredovanja delavcev še zelo skromen).

Večkrat je bila izražena bojazen, da je premalo znanja prisotnega izven vključenih strokovnih krogov, kar zadeva neposredno korist teh aktivnosti. Zato so svetovali okrepljeno delo z javnostmi, tudi specifično glede na stroko in ustanove, ki jih želijo doseči. Tako je bila izražena želja, da se aktivnosti in rezultati ekspertne akademije okrepljeno prenesejo na regionalne izpostave zavodov za zaposlovanje. Na splošno bi bilo pomembno, da spoznamo čim več zaposlenih na zavodih za zaposlovanje v sosednji državi, ki so pristojni za različna področja in funkcije. Za to so še posebej primerne večje bilateralne konference, ki ne ponujajo samo možnosti za navezavo osebnega stika, ampak tudi jasneje predstavijo vsebinske pristope na področju politike trga dela.

Socialni partnerji opozarjajo na njihove trans-regionalne kontakte. Tako, na primer, Zveza sindikatov (ÖGB) na avstrijskem Štajerskem in ustrezní sindikat na slovenski strani sodelujeta v medregijskem sindikalnem svetu. Kot poseben uspeh v tej zvezi poudarjajo, da je slovenskim sindikatom z avstrijsko podporo uspelo uveljaviti zakonsko določeno minimalno plačo. To sodelovanje bi veljalo nadaljevati še v prihodnosti, da ne bi prišlo do regionalne integracije na račun socialnih dosežkov. Posebej pomembno tukaj je, da bi se morali sindikati okrepljeno posvetiti interesom migrantov in čezmejno zaposlenih ljudi.

Za predstavnike delodajalcev je v ospredju svetovanje podjetjem v zvezi z možnostmi integracije in spodbujanja podjetniškega sodelovanja. Vendar delodajalska stran prednostno obravnava tudi čezmejno zaposlovanje delavcev. Zaradi tega na primer Gospodarska zbornica sodeluje pri EURES-u in pri projektu za čezmejno izobraževanje tehnoloških svetovalcev. Kot ciljna usmeritev je v tej povezavi imenovana potreba, da se razvijejo konkretne svetovalne ponudbe za podjetja, iskalce zaposlitve in izobraževalne ustanove, kjer pa je potrebno poseben poudarek dati specifičnim informacijskim potrebam in interesom malih in srednjih podjetij.

Slabost pri kontinuiteti sodelovanja so težave pri financiranju, s katerimi se soočajo ustrezni projekti. Subvencije iz EU se včasih zaradi velikega administrativnega napora ne morejo koristiti. Iz takšnih in drugačnih razlogov bi se pomembne čezmejne pobude pogosto že po podpisu pisem o nameri razblinile. V tem smislu je bila izrečena pomanjkljivost, da občasno manjka trajnostni vidik pri projektih in pobudah te vrste.

Slovenska stran je izrekla kritiko, da je na obmejnem prostoru bilo premalo napora vloženega v skupne projekte poklicne orientacije, ki bi šli v smeri deficitarnih poklicev in bi že upoštevali zaposlitveni potencial celotne regije. Na splošno je bilo pripomnjeno, da je čezmejno sodelovanje izobraževalnih

ustanov še premalo razvito. Vendar ravno na področjih izobraževanja in kvalifikacije torej še obstaja najvišja potreba po sodelovanju.

Tudi evropsko-politična perspektiva je bila omenjena v anketi: iz evropskega zornega kota posamezne delne regije v Avstriji in Sloveniji sploh ni možno zaznati. Če bi pozornost usmerili na celotno regijo, bi to pomenilo tudi več vpliva in višjo privlačnost lokacije. V tej zvezi moramo videti tudi bistveno vprašanje infrastrukture za celotno regijo: dograditi bi morali predvsem železniške koridorje med Gradcem in Slovenijo, da bi tako zagotovili potrebne pogoje za vse-regionalno integracijo in predstavitev same lokacije.

PRILOGA

Vodilo za intervjuje strokovnjakov/inj EXPAK AT.SI v povezavi z odprtjem trga dela

Sedanje stanje na trgu dela

- Prosimo opišite sedanje stanje v gospodarstvu in na trgu dela v avstrijsko-slovenski čezmejni regiji? V zvezi s tem posebej opišite razlike med podeželskim in (majhnim) mestnim področjem oz. posebej navedite razlike med majhnimi regijami z različno strukturo gospodarstva.
- Kako bi opisali sedanji položaj dnevnih migracijskih tokov? Ali obstajajo orientacijske vrednosti za obseg dnevnih migrantov v regiji?
- Kje so po vašem mnenju problemi pri sedanjem stanju v gospodarstvu in na trgu dela? Kakšni so vzroki za te probleme?
- Katere skupine ljudi (starost, izobrazba, spol) trenutno še posebej prizadeva oz. jim grozi brezposelnost?
- Katere razvoje na trgih dela v splošnem pričakujete v bližnji in srednjeročni prihodnosti (trendi pri rizičnih skupinah, pomanjkanje oz. presežki določenih kadrov, ...)? Kakšne učinke bodo ti trendi imeli na obmejne regije?
- Kateri ukrepi/projekti so po vašem mnenju potrebni, da bi izboljšali sedanje stanje v gospodarstvu in na trgu dela v obmejnih regijah?
- Ali obstajajo razmere, ki onemogočajo te potrebne ukrepe in programe?
- Katere institucije in akterji/ke morajo biti še posebej aktivni glede na trenutno situacijo v gospodarstvu in na trgu dela?

Stanje po preteku prehodnih obdobj v maju 2011

- Katere spremembe na trgu dela pričakujete ob popolni sprostitvi trga dela v maju 2011? (migracijski tokovi, prilagoditve ravni plač, strukturne spremembe trga dela itd.)
 - Kako bodo te spremembe vplivale na ponudbo oz. povpraševanje po kadrih na obeh straneh meje?
 - Kaj pomeni internacionalizacija trgov dela za socialne sisteme v obmejni regiji? Kakšne so njene konkretne posledice na zaposlene (zavarovanje, nadomestilo za brezposelnost id.)
 - Katere koristi pričakujete od sprostitve trga dela?
 - Kdo bo imel od sprostitve trga dela koristi? V kakšni obliki?
 - Kateri izzivi vas čakajo v zvezi z sprostitvijo trga dela?
 - Kdo bo ob sprostitvi trga dela izgubil? V kakšni obliki?

- Katere podpore bodo pri tem potrebne?
- V katerih (majhnih) regijah bo prihajalo do migracij med Avstrijo in Slovenijo (smer, število, poklici itd.)?
- Kakšen učinek ima to na posamezno regijo?
- Kako se bo spremenilo število (dnevni) migrantov ob sprostitvi trga dela?
 - V katerih (majhnih) regijah bo prihajalo do migracij med Avstrijo in Slovenijo (smer, število, poklici itd.)?
 - Kakšen učinek ima to na posamezno regijo?
- Katere gospodarske panoge bodo po vašem mnenju imele koristi od sprostitve?
- Kateri ukrepi so v povezavi s sprostitvijo trga dela potrebni? Na katerih področjih je premalo projektov in ukrepov?
- Katere institucije in akterji/ke morajo biti glede na to še posebej aktivni?
- Kakšne učinke bo imel konec prehodnih obdobj na regionalno sodelovanje na področju politik trga dela? Na katerih področjih je še prisotna potreba po podpori?

Sodelovanje v čezmejni regiji na področju politike trga dela

- Kako bi ocenili sodelovanje v avstrijsko-slovenskem čezmejnem področju na področju politik trga dela (politično, delodajalska stran, stran delojemalcev, zavodi za zaposlovanje, izobraževalne ustanove itd.)?
 - Kje so uspehi?
 - Kaj zaenkrat ne poteka v redu?
- Kateri projekti so pospeševali avstrijsko-slovensko integracijo trga dela in gospodarstva?
 - Kaj zaenkrat ne poteka v redu?
 - Kaj je pri teh projektih potekalo posebej dobro?
 - Kaj je potekalo manj dobro?
 - Kje na tem področju še vidite vrzeli? Kateri projekti za katere ciljne skupine manjkajo na obmejnem območju?
- Katere institucije, akterji/ke oz. ustanove bodo morale igrati ključno vlogo?